

denne tid har søgt at fortyske Sønderjylland gennem denne forandring. Det kan anføres, at man også har grebet til at dømme efter Danske Lov, og at Før Vesterland med Amrum (der hørte til de kongerigske enklaver) havde dansk retssprog, skønt befolkningen var friser. Først i forrige århundrede sejrede tankegangen, at sprog og nationalitet skulle dække hinanden, og at hver borger i kirke, skole og andre forhold til det offentlige frit kunne vælge, hvilket sprog han ønskede. Det er svært at afgøre, hvor meget tysk ret og retssprog har betydet for germaniseringen; men det er sikkert, at denne ordning ikke har været til fordel for den, der kun kendte sit danske modersmål. Foreløbig tyder meget på, at det var inden for kirken, skolen og i kampen for social prestige, tysk kultur fik en afgørende indflydelse.

Bogen belyser også den stærke sønderjyske konservatisme, der gjorde landet til et sandt museum for forældede indretninger og skikke. Den er et værdifuldt indlæg til forståelsen af det omfattende spørgsmål, kampen mellem dansk og tysk frembyder.

Helge Sjøgaard

Nicolai Svendsen: I genforeningens tjeneste. Sønderjysk Skæbne III. (Historisk Samfund for Sønderjylland, 1968). 204 s.

Afdøde amtsskolekonsulent Nicolai Svendsen nåede i en alder af 92 år at afslutte en række optegnelser om sin virksomhed i den danske skoles tjeneste i Tønder amt efter 1920. Et udvalg af disse optegnelser er nu udsendt som et bind tre af det erindringsværk, hvis første to bind, Sønderjysk Skæbne I og II, udkom i 1953. Udvalget er udgivet af en søn og datter

af Nicolai Svendsen, og de aftrykte stykker er valgt af generalkonsul Troels Fink, amtmænd Tyge Haarløv, landsarkivar Peter Kr. Iversen og redaktør Morten Kamphøven. Redaktør Kamphøven har forestået redaktionen.

Nicolai Svendsen hørte til det slægtled af sønderjyder, der opnåede at øve en indsats både under fremmedherredømmet og i tiden efter genforeningen. Efter sin læreruddannelse i Tønder og en tid som lærer i Sydslesvig og Holsten blev han først redaktør af Hejmdal, senere af Dannevirke og Modersmålet i Haderslev. Denne del af hans virke i den nationale kamp sluttede med, at han under den internationale kommissions styre i overgangstiden blev Haderslevs borgmester.

Ved genforeningen blev han så leder af skolevæsenet i Tønder amt. Her løste han den vanskelige opgave at skabe en dansk skole i det af de sønderjyske amter, hvor det tyske mindretal stod stærkest, og hvor den nationale modsætning var størst.

Om dette problemfyldte arbejde og den smidighed, hvormed problemerne løstes, handler dette erindringsbind. Svendsen var selv vestslesviger og havde sjældne muligheder for at forstå befolkningen og derved nå resultater. Undertiden nåedes de på tværs af love og regulativer, som da man fra skoledirektionens side tilbød tve-sprogede skoler i sogne med en stor tysk mindretalsgruppe, så samme lærer underviste både på tysk og på dansk.

Den danske skole er, sikkert med rette, kaldt genforeningens største gave til den sønderjyske befolkning. En af forudsætningerne for, at denne gave blev så værdifuld, var den ildhu, hvormed myndigheder og lærere byggede skolevæsenet op. Hertil kom den

takt, hvormed man mødte den nationale modstander. Svendsens bog giver et livfuldt indtryk af denne situation i det vanskeligste hjørne af landsdelen, samtidig med at den bringer glimt fra den vestslesvigske hverdag.

Nicolai Svendsen blev i 20'erne stærkt optaget af det internationale samarbejde om mindretalsproblemerne, mindretallene imellem og inden for Folkeforbundet. Han deltog aktivt i dette arbejde og i sine optegnelser har han fastholdt sine erindringer fra denne virksomhed. Derved giver han et lille, men direkte oplevet og derfor interessant bidrag til belysning af det mellemfolkelige arbejde, der udfoldedes i mellemkrigstiden, indtil det kvaltes i 30'ernes politiske og sociale kriser.

Som bidrag til det første ti-års historie efter genforeningen er Svendsens efterladte optegnelser af betydelig interesse.

H. P. Clausen

Anders Bæksted: Danske indskrifter. En indledning til studiet af dansk epigrafik. (Dansk historisk Fællesforenings håndbøger, 1968). 112 s. plancher.

Den historiske hjælpevidenskab, epigrafikken, giver sig af med at læse og tolke indskrifter. Dette er ikke således at forstå, at den beskæftiger sig med enhver form for skrift; man sondrer mellem forskellige hjælpediscipliner alt efter, hvilken art materiale indskriften er skrevet på. Alt, hvad der er prentet på papir, pergament etc., hører under palæografien; epigrafikken tager sig af det, som er skrevet på »fast og varigt materiale«, dvs. sten, metal, træ o. l.

Herfra må dog atter undtages møntindskrifter og seglindskrifter, som behandles af numismatikken og sfragistikken.

Lokal dansk epigrafik har ikke været meget dyrket, når der ses bort fra studiet af runeindskrifter, i forbindelse med hvilket bl. a. nærværende bogs forfatter, dr. Anders Bæksted, har indlagt sig fortjeneste. I 1959 oprettedes imidlertid Nationalmuseets epigrafiske laboratorium, og denne videnskabsgren kan fra da af regnes at have sine selvstændige udøvere i Danmark.

Nogle kunne måske spørge, om en særlig indsats på dette område nu også er påkrævet. Det turde den være, for så vidt den dyrkes som skildret af dr. Bæksted. Laboratoriet har stillet sig den første opgave at registrere det samlede materiale af danske indskrifter. Enhver historiker, som har søgt efter en gravstensindskrift i time- eller dagevis, vil prise dette initiativ.

Derimod kan det forekomme umådeholdent, at man tænker sig at fortsætte med:

»Omfattende og detaljerede skrift- og bogstavhistoriske undersøgelser på epigrafikkens specielle område.

De mangfoldige udaterede indskrifers kronologiske placering på basis af typologisk, sproglig, historisk og personalhistorisk sammenligning med det sikkert daterede materiale.

Den kultur- og litterærhistorisk meget vigtige undersøgelse af de forskellige indskriftsgrupperes formsprog, citatbrug o.s.v.

Opstilling af leksikalt ordnede samlinger af indskrifternes danske, latinske og tyske ordforråd.

Personalhistoriske registre på grundlag af de i indskrifterne omtalte personers navne«.